

ВІДГУК

ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

на дисертацію Примуша Романа Борисовича
на тему: «**Механізми забезпечення безпеки соціально-економічних систем в період трансформаційних змін**», подану до захисту на засіданні Спеціалізованої вченої ради Д 14.052.03 у Державному університеті «Житомирська політехніка» на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.05 – державне управління у сфері державної безпеки та охорони громадського порядку

Актуальність теми дисертаційної роботи.

Сучасне суспільство усе більше стикається з проблемами забезпечення безпеки соціально-економічних систем і їх структурних елементів від загроз і небезпек техногенного, природного, а також військового характеру, про що свідчать останні події в Україні, яка піддалася військовій агресії з боку рф. Сучасні механізми державного управління ризиками та загрозами надзвичайних ситуацій, мають бути орієнтовані на стимулювання антикризового розвитку з метою забезпечення суспільних потреб, посилення ділової активності населення.

Промислове виробництво, сконцентрувавши в собі колосальні запаси різних видів енергії, шкідливих речовин і матеріалів, стало постійним джерелом серйозної техногенної небезпеки і виникнення аварій, що супроводжуються надзвичайними ситуаціями. Впровадження у виробництво нових технологій не знижує рівень цієї небезпеки. Природне прагнення суспільства до якнайповнішого задоволення своїх матеріальних і духовних потреб спричиняє за собою збільшення масштабів виробництва, а отже, і рівня техногенної небезпеки.

Визначимо, що в даному випадку під соціально-економічною системою нами аналізується сукупність організованих колективів людей, окремих осіб, населення, об'єктів економіки і інфраструктури, а також природно-територіальних комплексів і екосистем, що утворюють єдине структурно-функціональне ціле, що за параметрами відповідають адміністративно-економічним формуванням держави.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційну роботу виконано в навчально-науково-виробничому центрі Національного університету цивільного захисту України відповідно до тематики науково-дослідних робіт «Розробка наукових основ державного управління в сфері безпеки ринку соціально-економічних послуг України з точки зору цивільного захисту» (державний реєстраційний номер 0115U002035), у межах якої дисертантом запропоновано шляхи трансформації державної політики у сфері національної безпеки при забезпеченні цивільного захисту та «Розробка механізмів державного управління соціально-економічною сферою та її галузями в контексті забезпечення безпеки українського суспільства» (державний реєстраційний номер 0118U001007), в межах якої дисертантом проаналізовано заходи з удосконалення механізмів забезпечення безпеки соціально-економічних систем.

Ступінь обґрунтованості й достовірність основних наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації

Мета, що сформульована автором та логічно відображає суть роботи, полягає в теоретико-методологічному обґрунтуванні та розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення механізмів забезпечення безпеки соціально-економічних систем в період трансформаційних змін.

Перейдемо до змісту дисертаційної роботи.

Після вступу, який написано в повній відповідності до вимог МОН України, дисертант перший розділ присвятив *«Теоретико-методологічним основам забезпечення безпеки соціально-економічних систем в період трансформаційних змін»*, де було проведено дослідження проблем з забезпечення безпеки соціально-економічних систем в період трансформаційних змін, визначено проблеми безпеки соціально-економічних систем від загроз і дій техногенного, природного і військового характеру, охарактеризовано цільові функції і завдання з забезпечення цивільного захисту в умовах військового часу.

У другому розділі *Методологічні аспекти механізмів забезпечення безпеки соціально-економічних систем в період трансформаційних змін* – автором

визначено системний підхід до управління цивільним захистом при забезпеченні безпеки соціально-економічних систем, окреслено методологічні основи процесу управління у сфері цивільного захисту і формування його інформаційної технології з забезпечення безпеки соціально-економічних систем, визначено методи розрахунку та характеристики ризику з забезпечення безпеки соціально-економічних систем в період трансформаційних змін

У третьому розділі - *Аналіз механізмів забезпечення безпеки соціально-економічних систем в період трансформаційних змін* – охарактеризовано фінансово-економічний механізм державного регулювання з забезпечення безпеки соціально-економічних систем, визначено сучасні підходи до формування організаційно-правового механізму державного регулювання з забезпечення безпеки соціально-економічних систем, систематизовано зарубіжний досвід забезпечення безпеки соціально-економічних систем при надзвичайних ситуаціях.

У четвертому розділі - *Удосконалення механізмів забезпечення безпеки соціально-економічних систем в період трансформаційних змін* – окреслено шляхи розвитку цивільного захисту при забезпеченні безпеки соціально-економічних систем в період трансформаційних змін, обґрунтовано напрями удосконалення фінансово-економічного механізму державного регулювання безпеки соціально-економічних систем, виокреслено методологічні напрями реформування організаційно-правового механізму державного регулювання безпеки соціально-економічних систем.

Логічно дисертацію завершує заключний п'ятий розділ *«Концептуальні основи механізмів забезпечення безпеки соціально-економічних систем в період трансформаційних змін* – обґрунтовано формування системи моніторингу при виникненні надзвичайних ситуацій у забезпеченні безпеки соціально-економічних систем, та визначено концептуальні основи забезпечення безпеки соціально-економічних систем запропоновано шляхи трансформації методичних напрямів удосконалення механізмів забезпечення безпеки соціально-економічних систем при виникненні надзвичайних ситуацій.

В ході проведеного аналізу визначено, що рішення завдань забезпечення

безпеки в надзвичайних ситуаціях досягається за рахунок підвищення ефективності реалізації повноважень органів місцевого самоврядування в області забезпечення безпеки життєдіяльності населення, оновлення парку технологічного устаткування і технологій виробництва на потенційно небезпечних об'єктах і об'єктах життєзабезпечення, впровадження сучасних технічних засобів інформування і сповіщення населення в місцях їх масового перебування, а також розробки системи вжиття превентивних заходів зі зниження ризику терористичних актів і пом'якшенню наслідків надзвичайної ситуації техногенний і природний характер.

Розділи власних досліджень адекватно розкривають поставлені задачі та містять посилання на власні публікації.

Наукова новизна дисертаційної роботи полягає в вирішенні актуальної наукової проблеми в галузі науки державного управління з теоретико-методологічного обґрунтування та розробки практичних рекомендацій щодо удосконалення механізмів забезпечення безпеки соціально-економічних систем в період трансформаційних змін.

В дисертації обґрунтовано теоретико-методологічні засади та здійснено розробку практичних рекомендацій щодо удосконалення механізмів забезпечення безпеки соціально-економічних систем в період трансформаційних змін. Досягнення визначеної мети дослідження зумовило необхідність дослідити проблеми безпеки соціально-економічних систем від загроз і дій техногенного, природного і військового характеру та розкрити кризь призму державного управління методи розрахунку та характеристики ризику з забезпечення безпеки соціально-економічних систем в період трансформаційних змін. Було визначено системний підхід до управління цивільним захистом забезпечення безпеки соціально-економічних систем і проаналізовано методологічні основи процесу управління у сфері цивільного захисту і формування його інформаційної технології з забезпечення безпеки соціально-економічних систем. У ході дослідження систематизовано зарубіжний досвід забезпечення безпеки соціально економічних систем при надзвичайних ситуаціях та окреслено напрями удосконалення фінансово-економічного механізму державного регулювання безпеки соціально-

економічних систем. Було обґрунтовано методологічні напрями реформування організаційно-правового механізму державного регулювання безпеки соціально-економічних систем і виокреслено функціонали формування системи моніторингу при виникненні надзвичайних ситуацій у забезпеченні безпеки соціально-економічних систем. Запропоновано концептуальні засади забезпечення безпеки соціально-економічних систем в сучасних умовах на основі критичного аналізу нормативно-правової документації і виявлено особливості формування і реалізації напрямів удосконалення механізмів забезпечення безпеки соціально-економічних систем при виникненні надзвичайних ситуацій.

В дисертації вперше було обґрунтовано концептуальні засади забезпечення безпеки соціально-економічних систем з використанням механізмів державного регулювання, які передбачають використання нових інформаційних технологій, методів і систем інформаційно-інтелектуальної підтримки, підготовки і ухвалення управлінських рішень з управління ризиком, розробки і розвитку методології і процедурних основ аналізу і оцінки ризику для формування адекватного середовища у сфері національної безпеки і запропоновано концепт особливості формування і реалізації напрямів удосконалення механізмів забезпечення безпеки соціально-економічних систем при виникненні надзвичайних ситуацій для забезпечення безпеки населення і територій з урахуванням ризиків виникнення надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру через формування і реалізацію державного законодавства, цільових програм, програм міжнародної науково-технічної співпраці, які ґрунтуються на значному практичному досвіді в області превентивних заходів зниження небезпеки природних і техногенних катастроф.

Автором удосконалено методи системи моніторингу при виникненні надзвичайних ситуацій у сфері державного регулювання безпекою соціально-економічних систем, що включає управлінську діяльність з забезпечення безпеки соціально-економічних систем, з урахуванням основних чинників, які слід брати до уваги при багатокритерійному аналізі і оцінці можливих варіантів рішень в умовах мирного і військового часу, як важливого елементу національної безпеки держави,

включаючи цільові функції і завдання з її забезпеченню, а також погляди на створення системи цивільного захисту держави в мирний і військовий час та напрями впровадження зарубіжного досвіду забезпечення безпеки соціально економічних систем при надзвичайних ситуаціях, що дало змогу обґрунтувати модель впровадження захисту соціально-економічних систем, від техногенних, природних, екологічних дій і забезпечення науково-обґрунтованої і прийнятної в соціальному і економічному відношенні якості життя людей, їхній захист і збереження, першочергове життєзабезпечення і забезпечення життєдіяльності при ресурсних і інших обмеженнях в умовах військового стану, а також забезпечення збереження і надійного функціонування об'єктів, що визначають стійкість економіки, реалізацію оборонного замовлення і створення необхідних умов для виживання населення, а також методологічні напрями реформування організаційно-правового механізму державного регулювання безпеки соціально-економічних систем через послідовну політику у цій сфері, що має бути забезпечена необхідними правовими засобами спеціалізованих органів, в компетенцію яких входить реалізація захисних заходів при виникненні надзвичайних ситуацій, зростання числа загроз в екологічній і індустріальній сфері, підвищення міри ризику виникнення «транскордонних» надзвичайних ситуацій в результаті випадків актів тероризму, захисту суспільства і держави від несприятливих наслідків надзвичайних ситуацій. Окреслено напрями удосконалення фінансово-економічного механізму державного регулювання безпеки соціально-економічних систем на основі розробленого і запропонованого методу вибору оптимальної з економічних міркувань стратегії забезпечення безпеки на основі прогнозування радіаційної обстановки з випадковими ходами, а також визначені економічні аспекти вибору доцільних заходів і дій за даними виявлення і оцінки радіаційної обстановки і зон підвищеного радіаційного ризику.

Побудова дисертантом положень роботи на базі використання здобутків соціологічної, економічної думки, що відносяться як до минулого, так і сучасного періодів забезпечила достовірність і обґрунтованість цих положень. Доведення багатьох пропозицій і концептуальних положень до рівня їх практичного

запровадження, тобто переведення їх у ранг розробок, позитивні відгуки стосовно запровадження результатів дисертаційного дослідження – це є важливим доказом їх достовірності та обґрунтованості.

Наукові положення, розроблені дисертантом, базуються на використанні відповідних методів наукових досліджень та використанні фундаментальних положень економічної теорії та теорії державного управління, інших наук, що також підтверджує достовірність та обґрунтованість наукових положень представлених в дисертації.

Повнота висвітлення результатів дослідження в опублікованих працях та рефераті.

Основні результати дисертаційного дослідження оприлюднені на міжнародних наукових конгресах та науково-практичних конференціях в різних містах України, а також за кордоном.

Основні положення дисертації викладено автором у Основні положення та отримані наукові результати дисертаційного дослідження відображено в 33 наукових працях, із них: 1 – одноосібна монографія; 16 статей у наукових фахових виданнях, 9 статтях – у закордонних виданнях, а також 7 тез доповідей на конференціях.. Загальний обсяг публікацій за темою дослідження становить 38, 7 авт. арк.

У наукових працях в повній мірі відображено всі розділи рецензованої дисертації.

Оцінка оформлення дисертації та змісту реферату.

Дисертаційна робота подана за традиційною схемою, викладена українською мовою. Робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків і списку використаних джерел (352 найменувань). Загальний обсяг роботи – 365 сторінок, з них – 327 основного тексту що дозволило автору запропонувати ряд наукових положень, висновків і рекомендацій, отриманих на основі вивчення цієї значної кількості наукової літератури з даної проблематики.

Зміст реферату повністю відображає основні положення дисертаційної роботи, а висунуті висновки і практичні рекомендації роботи повністю відповідають меті та задачам дослідження. Зауважень, щодо оформлення реферату та його змісту немає, і він повністю відповідає існуючим вимогам МОН України.

В дисертаційній роботі на тему «Механізми забезпечення безпеки соціально-економічних систем в період трансформаційних змін» не використовуються положення кандидатської дисертації автора.

В цілому дисертаційна робота та реферат, написані літературною українською мовою, легко читається і сприймається.

Практичне значення дисертаційної роботи.

Основні положення й висновки дисертації можуть використовуватися фахівцями під час написання підручників і навчальних посібників, створення навчально-методичної літератури; в роботі органів державної влади та у процесі формування сучасних засад державного управління при забезпеченні безпеки соціально-економічних систем в період трансформаційних змін.

Теоретичні напрацювання та пропозиції автора отримали практичне впровадження в роботі Комітету з питань екологічної політики та природокористування (довідка про впровадження від 31.08.2022 р.), також при формуванні та систематизації стратегічних напрямів державного регулювання із забезпечення державної безпеки соціально-економічних систем Міністерством внутрішніх справ України (довідка про впровадження №01-78/25 від 20.12.2022.

Наукові нароби автора використано в роботі Державної служби України з надзвичайних ситуацій при формуванні інформаційної бази з забезпечення безпеки соціально-економічних систем (довідка про впровадження №160-207/145 від 05.09.2023), Хмельницької обласної військової адміністрації при формуванні підходів до вдосконалення управління цивільним захистом на основі зарубіжного досвіду (довідка про впровадження №101/02-44-8281/2023, від 11.10.2023 р) та Львівським державним університетом безпеки життєдіяльності при розробці стандартів підготовки фахівців служби цивільного захисту України (довідка9001-

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

В процесі рецензування дисертаційної роботи Примуша Романа Борисовича «Механізми забезпечення безпеки соціально-економічних систем в період трансформаційних змін» виникли такі зауваження та побажання:

1. В роботі автор детально розглядає досвід закордонних держав в забезпеченні безпеки соціально-економічних систем при надзвичайних ситуаціях (стор. 177-195), та пропонує модель впровадження захисту соціально-економічних систем від техногенних, природних, екологічних дій і забезпечення науково-обґрунтованої і прийнятної в соціальному і економічному відношенні якості життя людей, але не показує її впровадження на рівні України.

2. В дисертаційній роботі не розкрито в повній мірі системний підхід до управління цивільним захистом забезпечення безпеки соціально-економічних систем.

3. У вступі автор наводить данні про вчених, які займалися розробкою визначеної проблеми, але не робить посилань на їхні наукові здобутки у списку використаних джерел.

4. Аналізуючи етапи розвитку процесу нормотворення щодо оптимізації державного регулювання розвитком безпеки соціально-економічних систем, автор не всі свої пропозиції доводить до рівня конкретних методичних рекомендацій. Це значно б підвищило рівень наукових здобутків автора, при цьому інколи дисертант захоплюється переказом змісту нормативно-правових актів та етапів цивільного захисту.

5. В тексті дисертаційного дослідження не достатньо приділено уваги аналізу основних наукових публікацій за темою дисертаційної роботи з використанням вітчизняних і іноземних джерел, переважно за останній період.

В той же час слід відзначити, що вказані зауваження ні в якій мірі не знижують загальної наукової і практичної цінності роботи і не впливають на достатньо позитивну оцінку дисертації Примуша Р.Б.

Загальний висновок

Таким чином, слід зазначити, що дисертаційна робота Примуша Романа Борисовича на тему: «Механізми забезпечення безпеки соціально-економічних систем в період трансформаційних змін», відповідає вимогам МОН України, Постанові Кабінету Міністрів «Про порядок присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», від 17 листопада 2021 року №1197, а саме: є завершеною кваліфікаційною науковою працею, у якій отримано нові науково обґрунтовані результати в галузі науки державного управління, що розв'язують конкретну наукову проблему, а її автор - заслуговує на присудження наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.05 – державне управління державною безпекою та охороною громадського порядку.

Офіційний опонент:

завідувач кафедри публічного управління та адміністрування Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, доктор наук державного управління, професор

Едуард ЩЕПАНСЬКИЙ

Відділ
кадрів

Підпис
ЗАСВІДО
Нау.ВК.УуП
імені Леоніда Юзькова

Едуард Щепанський
Олександр Коваль